

fiskaluri federalizmis ganviTarebis tendenciebi postsocialistur qveynebSi

reziume

winamdebare statiaSi ganxilulia post-socialistur qveynebSi fiskaluri da sabujeto federalizmis ganviTarebis tendenciebi. Seswavlilia am gzaze arsebuli problemebi, xarvezebi, maTi gamosworebis Ronisziebi. gansakuTrebuli yuradRebaa gamaxvilebuli ekonomikuri TvalsazrisiT xelisuflebis Stoebs Soris uflbamosilebis ganawileba, romelic yvela drois erT-erTi aqtualuri problema iyo, sakiTxi kidev meti simwvaviT dadga transformiorebadi ekonomikis mqone qveynebSi, rodesac daiwo decentralizaciis Seuqcevani procesi, Tumca bevri xarvezebiT da winaaRmdgobebiT, magram aucilebeli SesrulebiTobis pirobeiT. miT umetes am transformacias analogi ar moepoveboda msofilios masStabiT, aman gamnapiroba temis aqtualoba.

sakvanZo sityvebi: saxelmwifo biujeti, sajaro seqtori, administraciuli decentralizacia, fiskaluri decentralizacia, municipaliteti.

Sesavali. ekonomikis TvalsazrisiT, xelisuflebis ganawileba gansakuTrebul ganmartebas moiTxovs. martlac, izulebiTi monopolis uaryofa ukmayofiloa xelisuflebis sxvadasxva donis maregulirebel da fiskaluri gadawyvetilebebSi, garda amisa, damatebiTi organoebis SenarCuneba moiTxovs, sxva ram, Tanabari, damatebiTi xarjebi. ra saxis sargebels SeuZlia am kompensaciis gadaxda?pirvel rigSi aucilebelia administraciuli (administraciuli) decentralizaciis upiratesoba, romelic gamoiyeneba sxvadasxva formiT sxvadasxva organizaciebSi, magaliTad, SeiaraRebuli Zalebi, kerZo firmebi da sxva.

menejmenturi decentralizacia saSualebas izleva ufro efeqturad gamoiyenos informacia interesebSi, ZiriTadad, ierarquiuli struqturis zeda doneze.

valeri mosiaSvili
saqarTvelos erovnuli
universiteti seu
ekonomikis doqtori, profesori
el. fosta: vmosiashvili@yahoo.com

naTia axalkaci
saqarTvelos teqnikuri
universiteti stu
doqtoranti

el. fosta: natia.akhalkatsi@mail.ru

ZiriTadi nawili. sajaro seqtorSi xasiaTdebasxvadasxva martvis ierarqiebi, maT Soris, romlebic struqturulad pirvel rigSi teritoriul konteqstSi. maTi racionaluri mSenebloba Zalian mniSvnelovani amocanaa, magram rogorc es ar aris konkretuli sajaro seqtoris ekonomikistvis. TvalsazrisiT ekonomikuri Teoria am SemTxvevaSi federalizmis konkretuli problema ar aris, magram principuli problemis erT-erTi varianti - agenti.

arc ekonomikurad, arc samartlebrivad da arc politikurad federalizmi ar SezRuda administraciul decentralizacias. es aSkaraa, Tu ramdenad SevadarebT federalur urTierTobebis teritoriuli decentralizaciis im formeTan, romlebic SeiaraRebul Zalebsa da raionul meTaurებს Soris transnacionaluri kompaniebis prezidentebTan, erovnuli da regionaluri ofisebis xelmZRvanelebTan urTierTobebSi Sedian da a.S. administraciuli decentralizaciis nawilis Tanaxmad, teritoriuli liderebi pasuxismgebel gadawyvetilebებს iReben, magram isini pirdapir imoqmedeben mocemuli ierarquiuli struqturisa da mTeli interesebis saxeliT, kerZod, uflbamosilia da resursebiT.

amis sapirispirod, ruseTis federaciis, amerikis SeerTebuli Statebis an germaniis federaciuli respublikis qveynebis Semadgeneli organoebi warmoadgenen am teritoriaze mcxovrebi gadasaxadis gadaxdelis amomrCevlebis interesebs. es or-

ganoebi qmnian sakuTar politikas eleqtoratis saxeliT da gamoiyenon Zalau flebis iZuleba sakuTari kanonmdeblobis safuZvelze, ganaxorciel on igi. es politika iZens konkretul gamoxatvas gadasaxadebsa da sabiujeto xarjebSi.

ZiriTadi problema - agentis, ra Tqma unda, aseve mniSvnelovania federalizmis pirobebSi. Tumca, teritoriuli organos direktoris roli ar aris federaluri organo an Tundac erovnuli eleqtorati, aramed regionis amomrCeveli. Tu regionalurma arCevnebma gaimarjva partias, romelic federalur doneze opoziciaSia, teritoriuli organo ar aris mxolod u fleba, aramed valdebulia gaagrZelos politikuri kursi, romelic mniSvnelovnad gansxvavdeba federalur xelisuflebaSi. kidev erTi sakiTxi is aris, rom amocana gadawydeba federaluri kanonmdeblobiT dadgenil farglebSi, romelSic, ZiriTadad, gamoxatulia erovnuli eleqtoratis saSualo pozicia. ganvitarebis xarixi fiskaluri federalizmi zustad gansazRvravs Tanxebis formirebisa da xarjebis amgvარი SezRudvebis gazomviT.

Tu damoukideblobis SezRudva Zalian viwroa, anu, regionaluri xelisufleba, arsebiTad, ar gaacnia resursi Tavisuflad ganTavisuflebuli, federalizmi ar aris ekonomikuri nivTiereba. Tu es sazRvrebi farToa, teritoriis da federaciis politikas Soris arsebobs Tanmimdevrulobis problema. principSi, es problema gadaWarbebulia e.w. Sviლობილი midgomis safuZvelze, romelSic umaRlesi donis xelisuflebis saqmianoba Seavsebs qveda donis xelisuflebis saqmianobas. migvacnia, rom yvela amocana, romelic teqnukurad aris Sesazlebeli da ar moicavs did danakargebs calkeul teritoriaze, masStabis ekonomikis TvalsazrisiT, unda iyos teritoriuli organos eqskluzიური pasuxismgebloba; rac Seexeba erovnuli xelisuflebas, isini miznad isaxaven mxolod amocanebis Sesrulebas, romlebic teritoriul doneze ar SeiZleba iyos adeqvaturi an efeqtურად mogvarebuli.

sabiujeto u flebebis ganawileba, maT Soris gadasaxadebis dadgenis u fleba, Sviლობილი midgoma, gamomdinareobs movaleobebis ganawilebaze. am midgomას Tavis upiratesoba aqvs. Tumca, rogorc yovelTvis

ekonomikaSi, racionaluri RonisZiebis sakiTxi aris Sesabamisi. Tavis marginalur pirobebSi subsidiuri midgoma u fro metad damaxasiaTebelia saxeImwifoTaSorisi subieqtების (magალიTad, evrokავSiri) vidreeris saxeImwifoebi.

fiskaluri federalizmis resursi safuZvelia teritoriuli biujetis SemosulobebiT. teritoriul doneze, iseve, rogorc erovnuli (federaluri) biujetis Semosulobebze, ZiriTadad, gadasaxadebisgamo iqmnebasabiujeto sistemis erTi nawilidan sxvebisTvis Tanxis gadacemis sxvadasxva formis kolektiuri aRniSvnisTvis, Cven kidev gamoviyenebT termins "sabiujeto grantebis". sabiujeto granti yvela SemTxvevaSi xdeba, rodesac teritoriuli biujetის garkveული nakadi pirdapir ganisazRvrebა organos mier miRebuli samartlebrivi gadawyvetilebiT.

xelisufleba ar aris dakavSirebuli ამ teritorიაზე. sabiujeto granti არ გულისხმობს ფულს სამTავრობათაSoriso gadacemas (gadacemas). xSir SemTxvevaSi, grantის Sedgenis fondebi rCeba im teritorიაზე, sadac isini Seagroves.

zogadad, biujetის grantები Sesazlebelია, mimართს sabiujeto sistemis "zedmetad" an "horizontalur" (teritorias, sakuTari iniciatiვიT, sagadasaxado gadasaxadi daawesos saxeImwifo biujetის an sxva qveynის sasargeblob).

praqtikaSi, grantების TiTqმის yovelTvis gagzavნილი "zeda da qveda". ამრიგად, erovnული da regionული xelisufleba xელს უყობს im pirobebs, რომლიTაც xdeba ადგილობრივი საზოგადოებრივი პროდუქციის წარმოება და გადანაწილების პროცესი.

teritoriის მოსახლეობის დამახასიათებელი სპეციფიკური პარამეტრები u fro zustad gamovlenილია, u fro metad ადეკვატურად მისი მოსახლეობა aRიყვამს ადგილობრივ მოსახლეობას marginalur xარებს. sabiujeto grantები pirdapir კავსიSi არ აყენებს ადგილობრივ საზოგადოებრივ საკონსტრუქციულ სამუშაოებს im პირტა დაბეგვრიT, რომlebic regionSi მცხოვრებნი არიან, სარგებლობენ ამ SeRავათეbiT. Sedegად, arsebobs zedmetი zewola biujetის xარჯვის გარდისტვის. vinaidan es xdeba erTdrouლად yvela teritoriიდან, რომelic grantებს iTxოვს, მაSin sxვა რამ არის Tanabარი, arsebobs tendencia, რომ aRemateბოდეს საერთო საგადასახადო

tvirtis optimaluri done. biujetis subsidiebis Tanafardoba damokidebulia sakutar teritoriul politikasTan, e.w. fiskaluri federalizmTan. amerikuli da germanuli modelebi gansxvavebulia. pirveli xasiaTdeba regionaluri biujetis SemosulobebSi Tavis kanonmdeblobiT gaTvaliswinebuli gadasaxadebis upiratesobebiT. es modeli xels uwyobs fiskaluri politikis moqnilobas da avtonomias,

waxalisebis gazrdis efeqturoba. meore xasiaTdeba sabiujeto grantebis didi nawilit. es Seesabameba qveynis masStabiT fiskaluri politikis erTgvarovan erTobas da, rogorc wesi, ufro aqtur ganawilebas.

modelebi axasiaTebis teritoriebis biujetis damoukideblobis saimedობas da ara mxolod raodenobrив gansxvavebbs federaluri da teritoriuli aqciebis konsolidirebul biujetSi. imavdroulad, im qveynebSi, romlebmაც germaniis modeli airCia, federaluri biujetis wili SedarebiT maRalia konsolidirebuli konsolidirebuli Semosavlis mixedvit.

fiskaluri federalizmi realურია Cvens qveyanaSi, radganაც federaciebi da adgilobrivi xelisufleba damoukidebeli sabiujeto gadawyvetilebebis garkveul farglebSi, iseვე rogorc xarjebis sferosa da Semosavlebis sferoSi. kerZod, ამ მმართველებიТ qonebis gadasaxadi garkveul rols asrulebs.

gegiani ekonomikis pirobebSi, saxelmwifo biujeti, ZiriTadad, ganuyofel nawils da instruments ZiriTadad erovnuli ekonomikuri gegmis ganxorcielebisTvis emsaxureboda. es mkveTrad SezRuduli iyo fiskaluri decentralizaciis Sesazleblobebi. saqme imaSia, რომ saxelmwifo biujetis Semosavlebi dominirebulი wyaroebi, magram xarjebi - erovnuli (federaluri) biujetidan gamoyofili Tanxebი. rac mTavaria, teritoriebis biujetebi pirdapir moqmedebdnen qveynis biujetის კომპონენტებად.

amrigad, ssr kavSiris saxelmwifo biujetSi Sedioda respublikebis biujetebi, romlebic, Tavis mxriv, gaertianebulი იყვნენ teritoriebis, regionebis da sxვა biujetebis biujetebi. erTiani saxelmwifo biujetის ZiriTadi parametrebi yovelwliურად damtkicდა kavSiris doneze da teri-

toriebi ZiriTadad detalurად iyo warmodgenili da misi buneba ZiriTadad gansazRvra centris politikuri da meToduri damokidebulეა. respublikuri, regionaluri, regionuli da adგილობრივი biujetebi Camoyalibდა centralizebulი განვითარებული სტანდარტების საფუZველზე. es midგომა გამოexmaura

gegiani ekonomikis buneba, რომელიც umaRlesi პრიორიტეტი upiroბოდი იო ნაციონალურ doneze gansazRvrული მიზნებისTvis. sabazro ekonomikaSi, principSi, მრავალფეროვანი, ჯოგერ individualური individualური preferenciebi მნიშვნელოვანია. ბაზარი აCვენებს Tavis upiratesobებს, პირელირიგSi, im SemTxვევებSi, როდესაც მომხმარებელს ან mwarmoeბელს სასუალება აყვს, individualურად განაქორციელოს არCევანი, რომელსაც უსუალოდ იყენებს საკუთარი კომუნალური Sefasebebi და ამ პირის პოზიციას გაუმჯობესებისას სხვაგვარად არ მოqმედებს სხვა პოზიციაზე (es არის Pareto optimizაციის idea).

კოლეტიური არCევანი ამ კონტეკტSi Cნდება, როგორც რაRაც ჯალzed იZულებიTi, კონკრეტული Tvisebebis გამო. ufro მეტი adamiani, visაც არCევანის გაკეTeბა უნდა hqondes, ufro სავარაუდოა, რომ იყნება მაTi SeRავaTeბის მნიშვნელოვანი gansxvaveბა და ufro rTული იყნება, რომ uzrunvelyos ამ preferencieბის ადეკვატური იდენტიფიკაცია და efeqtiani რეალიზაცია.

Teoriულად argumentireბული, სასურველია TiToeული საზოგადოებრივი სიკეთისTvis, რაTa მაქსიმალურად gansazRvრონ მისი მომხმარებლების სპექტრი ჯუსტად ისე, რომ es adamianeბი erTის მxრив gadawydes masStabiT და როგორც არის es კარგი warmoeბა და მეორე მxრив, ისინი დააფინანსებენ მისი მიუღებებს. es პრინციპი მისადაგება ფისკალური decentralizაციის upiratesობას არა მარტო მენეჯერულ, არამედ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ გაცებაSi.

ამრიგად, საბაზრო ეკონომიკის ბუნება მTლიანად ადეკვატურია სახელმწიფო სეკტორის რესურსების განაწილების საფუძველზე midგომასTan. ამგვარი midგომის ელემენტებმა დაიწყეს erT postზე ან სხვა post-socialistურ qveynebSi. Tumცა, es tendencia, რომელიც iTvaliswineბს საზოგადოებრივი პროდუქციის warmoeბის გარდის გარდას, obieqtურად ewinaაRმდეგება Sიდა teritoriული გადანაწილების მოTxovნებს. კონფლიქტი terito-

riuli politikis ganawilebisa da ganawilebis aspektebs Soris gansazRvavs zogadad fiskaluri federalizmis yvelaze rTul Sejvarebas da gegmiani ekonomikis-gan sabazro ekonomikas gadasvlis qveynebiSi, es konflikti gansakuTrebiT mwvavea. faqtia, rom gagemiani ekonomikis teritoriuli struqtura Camoyalibda teritoriebzე sagadasaxado TviTkmayofilebis aucilebობის გაTvaliswinebiT.

sabazro ekonomikaSi aseTi buRa lteria garkveulwilad spontanurad xorcieldeba, vinaidan kapitalis migracia da mosaxleoba erTmaneTTan aris dakavSirebuli infrastruqtურის teritoriul განviTarebasა da sagadasaxado დაფინანსებასTan, aseve teritoriuli biujetის socialური ხარჯებიT. gegmiani ekonomikis pirobebiSi, kerZo saqone lze, infrastruqtურა da socialურ განviTarebaze erTობლივ ადეკვატუობას, erTის მხრივ, არ იყო ეკონომიკურად და პოლიტიკურად აუცილებელი და მეორე მხრივ, ნაწილობრივ მიწებულ იქნა არა ფისკალური ფედერალიზმის, არამედ ე.წ. უწყებრივი სასუალეებიT. სახვრელები, სამკუნალო სასუალეები, სამრეწველო ინფრასტრუქტურა და კომუნალური მომსახურება xSirad ეკუTvნოდა საწარმოებს და უპირველეს ყოვლისა უზრუნველყოფდა მაT მოTxovნებს; ასეTi ობიექტების Senaxvis ხარჯები Sედიოდა საწარმოების ხარჯებიSi და არ გადიოდა ბიუჯეტის სისტემაSi.

daskvna. ბიუჯეტის grantების რადიკალური SezRudვა მიუღებელია, რომელიც, რიგი ტერიტორიების მიმართ, წარმოადგენს მოსახლეობის ფიზიკური გარდაცემის პრობლემებს. ნებისმიერი პრაქტიკულად განხორციელებული გადაწყვეტა მოიცავს კომპრომისს ეფექტუობისა და კაპიტალის მოTxovნებს Soris. ასეTi კომპრომისი ამ SemTxვევაSi პოლიტიკურად

დაუცველია და 1990-იან წლებში ცნენს ყვეანაSi. ვერ შეZლო მისი კალსახა და სტაბილუობის უზრუნველყოფა.

Tumca, კომპრომისი არასტაბილუობა, რომელიც მისი კონკრეტული პარამეტრებს, როგორც ვესი, მხოლოდ ინდივიდუალური წლის ბიუჯეტიT განსაზრვავს (და, Tავის მხრივ, ხარვეზებს ასრულებს), არ იZლევა სასუალეობას, დაადგინოს ტერიტორიული ორგანოების Sesazleblobების მომავალი მომავლის Tვის და, Sesabამისად, მაTi რეალური პასუხისმგებლობის სფერო ტერიტორიულ არსებულ მდგომარეობის Tვის. ასეT ვიTარებაSi, როგორც გრZელვადიანი პოლიტიკის SemuSaveბა და კონტროლი ელექტორატის მიერ რTულია.

sამTავრობაTა Sorის ორტიერტობების სტაბილიზაცია მწიფეობა დაკავსებული საზოგადოებრივი არცვნების ინსტიტუტების განviTარებასTan. ფისკალური დეცენტრალიზაციის მნიშვნელობა და უპირატესობა განსაზრვება სახელმწიფო და მუნიციპალური ხელისუფლების SesazleblobებიT ადეკვატურად აისახება მოსახლეობის SeRავაTების გაTvaliswinebiT, მაTi ტერიტორიული დიფერენციების გაTvaliswinebiT. აკედან გამოდინარე, მნიშვნელოვანი როლი

ისინი Tამასობენ დემოკრატიული სწავლების უნარ-ცნებებს, მოკალაქეTა რატულობის ხარისხს ადგილობრივი პრობლემების მოგვარებაSi და ამომრცელTა ზეგავლენის რეალური ზომა საგადასახადო და საბიუჯეტო ხარჯების პოლიტიკაზე.

კარგად ფუნქციონირებს საჯარო სეკტორის Camoyalibება, მაT Sorის მოკალაქეTა ტერიტორიული ტემების დონეზე, არის Tანამედროვე გადამწყვეტი საბაზრო ეკონომიკის Seqმნის erT-erTi გადამწყვეტი პრობემა. დრო სწირდება და მუდმივი ზალისხმევა, რომელიც ეწუზნება Teორიის ცოდნას და ყვეანაSi არსებულ კონკრეტულ სიტუაციის ანალიზს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. მოსიაშვილი ვ. ველიზე მ., ფინანსები, Tბილისი 2016.
2. საკარტველოს კანონი – ადგილობრივი ტვიტმარტველობის კოდექსი - https://mof.ge/images/File/budget_legislation/adgilobrivi-tvitmmartvelobis-kodeksi.pdf gadamowmebulia 06.02.2019.
3. ცაავა გ., ხანტაზე გ., საჯარო ფინანსები Tბილისი 2014.
4. ხოძელი გ., ბროლაზე ჯ., ჯულიაიზე ს.,

საჯარო ფინანსებისა და კონების მართვის სახელმწიფო, Tბილისი 2014.

5. <https://mof.ge/images/File/PIMA-2018-IMF.pdf> gadamowmebulia 06.02.2019

6. https://mof.ge/images/File/biujeti/European_Union_Finish_14_09_2017.pdf gadamowmebulia 06.02.2019.

7. https://mof.ge/images/File/budget_legislation/kodeksi.pdf gadamowmebulia 06.02.2019

FISCAL FEDERALISM TRENDS IN POST-SOCIALIST COUNTRIES

VALERI MOSIASHVILI
Georgian National University Seu
Doctor of Economics.Professor
E-mail : vmosiashvili@yahoo.com

NATIA AKHALKATSI
Georgian Technical University
PhD Student
E-mail : natia.akhalkatsi@mail.ru

Summary

The present article discusses trends in fiscal and budget federalism development in post-socialist countries. Problems, shortcomings, and measures to correct this path have been studied. Special attention is paid to the distribution of power between the branches of the government, which was one of the most problematic issues of all time, the issue has become more and more difficult in countries with transformational economies when the irreversible process of decentralization has begun, but with many faults and contradictions, Conditional performance. This transformation did not have any analogy around the globe, it was the radius of the temp.

Keywords: state budget, public sector, administrative decentralization, fiscal decentralization, municipality.